

Drd. Mădălina Oprea,*
Muzeul Județean Buzău

ȘCOLI ȘI CURSURI ȚĂRĂNEȘTI ORGANIZATE DE „ASTRA” ÎNTRE 1940-1944

Abstract: *In the circumstances of the war, the Transylvanian Association for Romanian Literature and Culture of the Romanian People (“ASTRA”) intensified their cultural propaganda, a major direction thereof being the organization of an impressive number of schools and courses for young adult peasants in Transylvania. By far, the most prolific field of the association’s activity, with regard to the inter-war and the post-war period, the peasant schools and the hygiene courses were particularly aimed at the female segment in the rural areas. The purposes of the eugenicists Iuliu Moldovan and Gheorghe Preda were to counteract the effects of declining birth rate in some border areas inhabited by ethnic Romanians, deficient nutrition of the rural population and the worrisome increase of infant mortality. The adult curriculum had a very marked practical component, as it aimed at developing skills and habits to bring about effective and prompt changes in the peasants’ everyday life, with an emphasis placed on the women’s role in family and society, in terms of morality, education, housekeeping and nationalism – to empower and regenerate the national people. The collaboration with Marshal Antonescu’s regime drew to “Astra” significant ministerial subsidies, as well as unprecedented financial support from the Patronage Council for Social Achievements led by Maria Antonescu. The teaching and eugenic phenomenon – adult education – was notably successful in Banat, in the counties of Alba, Brașov, Hunedoara and particularly Sibiu.*

Keywords: *Astra, cultural association, adult education, schools for adults, Astra’s educational curricula.*

---

* Acknowledgement: Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului POCU 125040, cu titlul: „Dezvoltarea învățământului terțiar universitar în sprijinul creșterii economice – PROGRESSIO”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

În anii '40, „Astra“ era chemată să promoveze prosperitatea fizică, morală și intelectuală a națiunii române; și-a modificat statutele și și-a trasat noi direcții sub influența secției biopolitice condusă de Iuliu Hațieganu și Iuliu Moldovan, intensificând, din perspectiva salvării viitorului neamului, teme precum conservarea fondului etnobiologic, sporirea calitativă și cantitativă a capitalului biologic românesc și rolul familiei în aceste fenomene. „Astra“ a fost foarte preocupată de zonele unde elementul românesc era în declin: zona secuiască, zona Banatului, unde se înregistra o depopulare prin scăderea alarmantă a natalității în rândul românilor, și zona Munților Apuseni.

Țărănimea a reprezentat grupul țintă al preocupărilor guvernului totalitar antonescian și ale Asociațiunii. Pe lângă creșterea culturală, economică, materială și morală, „Astra“ propovăduia și creșterea calității biologice, continuând și accentuând anchetele sociale în anumite comune, însoțite și de echipe de medici. Se căutau soluții pentru a stopa declinul natalității, multe dintre măsurile propuse făcând subiectul unui amplu memoriu înaintat de „Astra“ Ministerului de Finanțe în 1942¹. Autorii doreau ca în Transilvania să fie create elite

---

1. Urgența refacerii economice a țării prin ajutorarea masei țărănești (pentru creșterea producției agricole) și a industriei a reprezentat încă un punct comun al „Astrei“ cu agenda regimului antonescian. După numeroase întâlniri și consultări cu guvernul, urmate de documentări și întruniri cu diverși specialiști de la Academia de Înalte Studii Comerciale din Cluj-Brașov și două consfătuiri la Sibiu cu reprezentanți ai vieții economice, Iuliu Moldovan a înaintat guvernului memoriul 470/1942. Acesta proiecta un amplu program în Transilvania și Banat pentru implementarea căruia estima o sumă de 100.000.000 lei. Urmărind românizarea sectoarelor economice, memoriul propunea soluții concrete pentru problemele economice din Ardeal, pentru problemele sociale din Banat și Munții Apuseni, înființarea unui institut de cercetări și studii, măsuri pentru creșterea natalității elementului românesc în Banat, ajutorarea meseriașilor români din Ardeal și Banat, formarea comercianților și a meseriașilor români, măsuri în domeniul industrial. Proiectul cuprindea un program de măsuri imediate prin românizare, și un altul de lungă durată, pentru agricultură, proprietatea urbană, meserii și comerț, românizarea industriei prin acordarea de credite etc. Înaintat Ministerului de Finanțe, memoriul nu a primit aprobarea, deoarece Ion Antonescu s-a arătat indignat de propunerea de a se efectua controlul financiar printr-o terță instituție, nu direct prin cele ale statului. Acest subterfugiu propus de „Astra“ avea rolul de a masca implicarea ei și colaborarea fățișă cu guvernul antonescian în cazul unei presupuse invazii ungare. Suma solicitată era, de asemenea, foarte mare.

românești prin întărirea educației și expansiunea educației adulților, școlile pentru adulți să aibă o pronunțată orientare practică și să fie de scurtă durată, să fie diferențiate în funcție de grupul țintă: pentru țărani, țăranți, meseriași de toate categoriile, ucenici, muncitori, cursuri de cooperare, tehnice etc.

Rolul și contribuția „Astrei” în cadrul noului stat, după vara lui 1940, au fost adaptate și armonizate cu propaganda și viziunea regimului, și cu vremurile. „Astra” nu și-a uitat formele tradiționale de manifestare, ba dimpotrivă, și le-a augmentat, fiind nevoită să renunțe în schimb la cele în care predomina afișarea unui naționalism prea intens: șoimiadele, serbările, cortegiile etnografice, în general, manifestările fastuoase, spectaculoase, cu mulți participanți și mai ales, auditoriu. Trecută printr-o permanentă reorganizare în perioada interbelică și găsirea unui nou program adaptat lărgirii de teritoriu ce a urmat Unirii, „Astra” a trebuit să facă față unei concurențe acerbe pe piața culturală. Numărul foarte mare de organizații culturale care au activat în perioada interbelică avea „darul” de a dezorienta țăranul și de a pulveriza energiile celor care activau pe tărâm cultural. Nu de puține ori s-au înregistrat animozități în plan local, unde intelectualii erau grupați în jurul unor organizații diferite, concurente.

Reorganizarea activităților „Astrei” în noul context al războiului a inclus și adoptarea unui mai pronunțat discurs naționalist, dat fiind și recrudescența propagandei revizioniste maghiare, cât și aplicarea principiilor biopolitice în tot procesul de analiză a patrimoniului etnic românesc. Se accentuează în acest interval cronologic și programul de publicații, prin creșterea volumului editorial și prin intensificarea discursului naționalist, fiind foarte prezente tezele continuității, romanității, unității, românismului etc.

În viziunea lui Gh. Preda, vicepreședintele Asociației, misiunea „Astrei” era de a ajuta statul și a servi neamul în acțiunea de reclădire a idealului național, de deșteptare a aptitudinilor de muncă, statul trebuind, la rândul-i, să sprijine inițiativele particulare care îi îndeplineau sau completeau anumite funcții². „Sunt domeniile ale vieții și sunt nevoi

---

2. Gheorghe PREDĂ, *Activitatea „Astrei” în 25 ani dela Unire (1918-1943)*, Editura Astrei, Sibiu, 1944, p. 13.

pe care statul nu le poate îndeplini complet. Aici intervine inițiativa particulară care uneori este numai un compliment al inițiativei de stat, alteori este singura în măsură să lucreze³. Având scopuri și interese culturale comune pentru națiunea română, raportul dintre instituțiile statului și „Astra” avea la bază colaborarea națională, statul utilizând serviciile Asociațiunii și oferind „tot sprijinul moral și material fără a se amesteca la conducerea sau funcționarea acestei societăți”⁴.

Urmărind linia politicii de bază a statului totalitar, „Astra” a participat la construirea unui naționalism integral în domeniul culturii și al educației poporului. Membrii secțiilor literare-științifice, cei care nu erau mobilizați pe front, au activat individual, chiar dacă în refugiu, publicând lucrări și documentări care serveau temelor propagandei momentului, predominând cele naționaliste și de istorie a Transilvaniei. Cei rămași în teritoriile cedate Ungariei și-au încetat activitatea pe tărâm cultural.

Școala și biserica au fost cele două instituții pe care „Astra” s-a bazat în activitatea sa culturală, cei mai mulți dintre conducătorii organizațiilor sale fiind fie profesori, învățători, fie preoți. Mai mult chiar, cadrele didactice au îmbinat activitatea lor extrașcolară cu aceea a „Astrei”. Această întrepătrundere de roluri și extindere a activității profesionale în afara mediului instituțional și trecerea, prelungirea misiunii didactice și continuarea ei în câmpul cultural al „Astrei” este o caracteristică a intelectualilor din mediul rural ardelean. Într-o mai mică măsură, afirmația se poate extrapola și mediului urban, mult mai greu de impresionat și de pătruns datorită lipsei de omogenitate culturală și socială a beneficiarilor. Caracterizat prin mercantilism, pragmatism, individualism și desigur, un nivel mai ridicat din punct de vedere cultural, mediul urban făcea obiectul unor altor tipuri de abordări ale Asociațiunii. Este vorba despre conferințele intelectualilor din Extensiunea Universitară, aflată sub conducerea istoricului Silviu Dragomir.

În perioada anilor '40-'44, „Astra” s-a orientat (nu fără unele rețineri ale unor membri ai comitetului central) către colaborările

---

3. Gh. PREDA, *Activitatea „Astrei” în 25 ani dela Unire (1918-1943)*..., p. 13.

4. Gh. PREDA, *Activitatea „Astrei” în 25 ani dela Unire (1918-1943)*..., p. 14.

cu instituțiile regimului totalitar antonescian: în special, Ministerul Propagandei Naționale și Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale (în continuare CPOS). Colaborarea cu acest organism condus de Maria Antonescu a constat în acordarea unei sume totale de opt milioane lei „Astrei“, în intervalul '41-'43. Din subvenția primită, „Astra“ a achiziționat tipografia *Foaia Poporului* din Brașov, preluând și gazeta cu același nume – „cea dintâi mare foaie pentru popor din Transilvania, foarte răspândită și iubită de țărănimea noastră“⁵. Prima ediție a foii sub egida „Astrei“ (redactor Nicolae Nicoară-Dobârceanu și coordonator Ion Agârbiceanu) a fost difuzată țărânimii și muncitorimii, de Paște, în anul 1943.

Cu fondurile de la CPOS a fost achiziționată și o considerabilă cantitate de hârtie necesară tipăririi propriilor publicații⁶, în special a broșurilor din Biblioteca populară, a gazetei *Foaia Poporului*. Tot pentru masa țărănească a fost înființată încă din anul 1941 și colecția *Neam și familie* care era tipărită la Brașov⁷ și prezenta materiale cu

5. *Transilvania*, an 74, nr. 3-4, martie-aprilie 1943, p. 319.

6. Cuvântul scris a jucat un rol esențial în promovarea propagandei culturale, ulterior și naționale a „Astrei“. De aceea, necesitatea achiziționării unei tipografii devenise acută. Adusă de la Brașov în 1942, Tipografia *Foaia Poporului*, devenită ulterior *Editura Astra*, a început să primească comenzi abia în iulie 1943. Cheltuielile legate de instalare, investiții în mobilier, mașini, unelte etc. s-au ridicat în total la 2.791.078 lei din care, achiziția propriu-zisă s-a făcut din subvenția de 2.000.000 lei acordată de CPOS. Achiziționarea stocului de hârtie s-a ridicat la extraordinara sumă de 6.989.512 lei. Disproporția dintre cele două tipuri de cheltuieli relevă intensificarea programului editorial al „Astrei“ în scopul susținerii propagandei naționale, dar și școlare, totodată și creșterea prețului hârtiei de tipar datorată crizei din anii războiului și a monopolului instituit de stat pe acest produs. Tipografia a cheltuit pentru publicarea *Foii Poporului* suma de aprox. 1.900.000 lei, care neavând succes în lumea satului a trebuit să fie subvenționată de «Astra», nefiind așadar o acțiune profitabilă, generatoare de venit. Singurele venituri pe care le-a produs tipografia în acest interval, se ridicau la suma de aproape 600.000 lei (dintr-un total general investit de peste 10.000.000 lei). Păguboasă din punct de vedere economic, tipografia a generat însă un imens capital de imagine «Astrei» care s-a propagat sub forma cărților și publicațiilor prin cercurile sale culturale, asemenea materialelor electorale distribuite în campaniile zilelor noastre“. Vezi „Bilanț general al tipografiei pe anul 1943“, în: *Transilvania*, an 75, număr administrativ, 1944, pp. 59-66.

7. Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale ale României (în continuare S.J.S.A.N.R.), fondul Astra – Sibiu Registre Intrare – Ieșire (în continuare fond „Astra“

tematică pentru educația adulților. Primele broșuri apărute din acest buget alocat prin CPOS au fost: Valeria Căliman, *Mama generatoare de viață românească*; Ion Agârbiceanu, *Preotul și familia preotească. Rostul lor etnic în satul românesc*; Ion Breazu, *Mama, copilul și căminul familiar în poezia românească*, Alex. Roșca, *Selecția valorilor și Iuliu Moldovan, Introducere în etnobiologie și biopolitică*. De asemenea, la începutul anului 1943, s-a demarat editarea unui supliment al *Buletinului eugenic și biopolitic*, intitulat *Sora de ocrotire*, cu apariție la două luni, ca organ al nou înființatei subsecției „Ocrotirea familiei” în cadrul secției de biopolitică. Mai merită menționat faptul că anul financiar 43/44 s-a încheiat cu un deficit de peste 300.000 lei datorat volumului mare de publicații, în special tipărirea unor cărți pentru uzul școlilor primare în valoare de 845.342 lei (neprevăzut în buget).

Cel mai prolific domeniu al „Astrei” în ’42-’44 a fost cel al școlilor și cursurilor țărănești locale⁸, existând și câteva exemple de școli cu internat a căror organizare presupunea deplasarea și cazarea cursanților într-un centru urban sau comunal pe durata a 6-8 săptămâni. Grupul țintă al multora dintre aceste cursuri țărănești a fost cu predilecție femeile, deoarece mulți bărbați se aflau pe front. Au existat și școli pentru bărbați ori mixte. Cea mai mare parte a acestor școli a beneficiat de suportul financiar al CPOS și al Ministerului Sănătății. Acest fenomen didactic și eugenic – pentru educația adulților – a înregistrat un mare succes în Banat, în județele Alba, Brașov, Hunedoara și mai ales la Sibiu. Aici Silviu Țeposu a primit, în 22 martie 1942, vizita Mariei Antonescu, președinta CPOS, devenită și președinta de onoare a Despărțământului Central Județean Sibiu – vizită urmată de acordarea în luna mai a unei sume de 5.000.000 lei pentru programul de dezvoltare și intensificare a cursurilor țărănești⁹. Suma trebuia cheltuită în

Acte), documentul (în continuare doc.) 3214/1941, Proces-verbal al ședinței a XII-a, din 01.11.1941, f. 1.

8. Președintele Asociației, Iuliu Moldovan, a sprijinit, prin toate mijloacele, această idee, fiind considerat „ctitorul școlii țărănești” din România. Vezi Dragoș PETRESCU, „Asociații și instituții culturale în România interbelică”, în *Carpica*, XXXIII, Iași, Ed. Documentis, 2004, nr. 18, p. 259.

9. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” *Acte*, doc. 1425/1942 și 1561/1942, procese verbale din 05.05.1942 și 19.05.1942, f. 2.

cursul aceluși an bugetar¹⁰, prin urmare, a fost o mobilizare a cadrelor „Astrei” fără precedent. Acest sprijin s-a produs prin stăruințele lui Petre Vlad și ale lui Iosif Stoichița pe lângă CPOS. Pentru distribuirea fondului au avut loc discuții în Comitetul Central, înaintându-se următoarele propuneri: alocarea a câte 100.000 lei fiecărui din cele 15 despărțăminte central județene, inclusiv Caransebeș – 1.500.000 lei; pentru publicații și alte diferite probleme – 2.500.000 lei, iar pentru cercetări – 1.000.000 lei. Silviu Țeposu, președintele despărțământului central județean Sibiu, solicita o sumă mai mare, deoarece roadele muncii lor au fost apreciate de Maria Antonescu în timpul vizitei la Sibiu. Medicul și eugenistul Iuliu Moldovan, președintele „Astrei”, a propus ca programul să cuprindă obligatoriu cercetări etnobiologice despre înrudirile de sânge ale românilor din diferite regiuni cu alte etnii conlocuitoare, cercetări de teren documentate în mod serios, privind necesitățile economice ale satelor românești în funcție de regiunea/arealul de formare. S. Stăniloiaie a propus ca în cadrul acestui program să fie promovat și încurajat și portul popular. Gh. Preda a sugerat ca muzeul să aibă o expoziție permanentă de piese de port popular care să servească drept model de inspirație pentru noi creații; S. Țeposu susținea colecționarea pieselor vechi de port popular aflate în casele țăranilor și încurajarea acestora de a cultiva cânepă și in¹¹.

În vederea întocmirii unui raport privind justificarea sumelor cheltuite anterior, Moldovan a transmis o circulară către despărțămintele „Astrei” care au organizat astfel de școli cu sprijin financiar de la Consiliul de Patronaj, din suma de 1.000.000 lei alocată în anul 1941. În aprilie 1942, Moldovan a lansat un apel către acei președinți de

10. Pentru activitățile destinate carității publice (îmbrăcăminte, încălțăminte, alimente, cantine școlare, studențești, muncitorești, cămine, spitale, ajutorarea răniților, invalizilor, refugiaților, subvenții acordate societăților de binefacere etc, sau culturale, precum „Astra”), CPOS a rulat între 10 aprilie 1941 – 1 aprilie 1942, suma de 575.472.591 lei provenită în mare parte din colecte publice precum „Darul ostașului” și „Ajutorul de Iarnă” (403.712.773 lei), din partea guvernului și donații ale instituțiilor și particularilor. Vezi P. RĂMNEANȚU, „O mare operă socială”, în: *Transilvania*, an 73, nr. 11, noiembrie 1942, pp. 884-885.

11. S.J.S.A.N.R., *fond „Astra” Acte*, doc. 1818/1942, Proces-verbal al ședinței a IX-a, din 06.06.1942, f. 1.

despărțăminte care au organizat sistematic școli țărănești, Vasile Ilea (Sighet), Nicolae Căliman (Brașov), pentru a participa cu material concludent pentru alcătuirea unei broșuri cu îndrumări și programe pentru astfel de școli¹².

Majoritatea cursurilor au fost organizate cu ajutorul corpului didactic, al preoților, al medicilor și al surorilor de ocrotire socială, participând desigur și alte autorități locale, ingineri agronomi, silvicultori etc. Modul de organizare, de recrutare a cursanților (din rândul tinerilor înstăriți de la sate) și a cadrelor didactice, dotările materiale, durata cursurilor, metoda de predare etc. – toate acestea erau clar definite într-un articol publicat în organul de presă al „Astrei” de N. Săulescu. Profesor la Facultatea de Agronomie din București, acesta, în perioada cât a funcționat ca profesor la Academia de Agricultură din Cluj, s-a remarcat prin intense preocupări în domeniul educației adulților, fiind descris de redacția *Transilvaniei* drept „unul din îndrumătorii cei mai luminați, unul din sprijinatorii cei mai entuziaști ai școlilor țărănești ale «Astrei»”¹³.

Subalimentarea populației rurale și creșterea îngrijorătoare a mortalității infantile au fost principalii factori care au dus la intensificarea găsirii unor soluții sociale pentru ameliorarea acestor două mari probleme ale satului românesc. Astfel, educația adulților urmărea să se completeze prin cunoștințe agricole, de legumicultură, pomicultură, viticultură, apicultură și creșterea animalelor, prin prelegeri și aplicări practice, prin noțiuni de igienă a gospodăriei, a mamei, copilului, adulților, de alimentație, natalitate, de prevenire a unor boli transmisibile. Programa pentru adulți avea o foarte pronunțată componentă practică, urmărind să dezvolte abilități și deprinderi care să aducă schimbări reale și imediate în viața cotidiană a țăranului și, de ce nu, formarea unei noi mentalități care să iradieze în mediul familial și comunitar prin imitare de comportament. Cursurile pentru femei și fete includeau și dezvoltarea dexterităților manuale (cusut, împletit, croit,

12. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 1152/1942, Proces-verbal al ședinței a VII-a, din 11.04.1942, f. 1.

13. N. SĂULESCU, „Școala țărănească a „Astrei”. Câteva principii”, în: *Transilvania*, an 73, nr. 10, octombrie 1942, pp. 757-764.

gătit etc.), informații despre curățenia gospodăriei, a casei, igiena copilului și a adultului. Se pune accentul pe rolul femeii în familie și societate din punct de vedere moral, educativ, gospodăresc și, mai nou, și național – de mărire și regenerare a neamului. Tânăra țărăncă era chemată să devină o mamă, o soție și o gospodină mai bună¹⁴. Pentru întărirea sănătății „trupești și sufletești“, școlile țărănești urmăreau să reducă de fapt mortalitatea generală foarte ridicată, răspândirea bolilor, creșterea natalității și scăderea mortalității infantile, îmbunătățirea alimentației familiei țărănești, încurajarea exercițiilor fizice prin dans, a perpetuării folclorului prin cântec și a patrimoniului etnografic (port popular), formarea unor comportamente și obiceiuri noi (alimentare, igienice, de organizare rațională a gospodăriei) și abandonarea celor nepotrivite (practici sexuale pentru evitarea procreării, imorale - semnalate în rândul țăranilor din Banat, mai ales). Acestora li s-au adăugat cursuri de cunoaștere a legislației, de instrucție civică, apărare pasivă și educație patriotică, potrivit vremurilor.

Maria Bucur afirmă că „obiectivele specifice și programa curriculară ale acestor școli țărănești puneau accentul pe orientarea educației femeilor spre rolurile de reproducătoare și de educatoare a copiilor în familie“¹⁵, aceste școli țărănești având rolul, în viziunea eugenistilor care activau în sânul „Astrei“ (chiar la conducerea ei – Moldovan, Preda) de a mobiliza și controla capitalul biologic românesc.

Organizarea de școli țărănești s-a evidențiat în anul 1940, în regionala „Astra Bănățeană“, prin activitatea Despărțământului Ciacova cu 15 cercuri culturale în subordine, care anunța printre cele 140 de conferințe organizate ca șezători cu program variat, activitatea a șapte coruri (din care șase de bărbați și unul mixt), două reprezentații ale Teatrului Național din Cluj, strângerea de colecte pentru înzestrarea armatei, ridicarea unei troițe în valoare de 19.000 lei și organizarea a nu mai puțin de șase școli țărănești pe propria cheltuială¹⁶.

14. Nicolae CĂLIMAN, „Școala țărănească pentru femei“, în: *Transilvania*, an 73, nr. 2-3, februarie-martie 1942, pp. 224-227.

15. Maria BUCUR, *Eugenics and Modernization in Interwar Romania*, Pittsburg, University of Pittsburg Press, 2002, p. 172.

16. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, 2125/1940, Raport pe 1939/1940 al Despărțământului Sănnicolau Mare, f. 2.

În octombrie 1941, CPOS a acordat „Astrei“ o subvenție de 1.000.000 lei pentru înființarea de școli țărănești, suma urmând a fi distribuită despărțămintelor central județene¹⁷, câte 50.000 lei, și unor despărțăminte de plasă¹⁸, câte 25.000 lei. Pentru implementarea acestui program, Gh. Preda s-a deplasat în despărțămintele: Arad, Lugoj, Oratia, Timișoara, Alba Iulia, Turda, Deva, Beiuș și Târnăveni. S-au organizat efectiv școli pentru femei la Alba-Iulia, Blaj, Brașov, Oravița, Jibou, Târnăveni, Turda și Zlatna. Restul era rezervat pentru onorariile autorilor de broșuri care să servească educării tinerelor mame având noțiuni despre creșterea copiilor și rolul familiei.

„Cea mai frumoasă realizare a anului de gestiune 1941/1942“¹⁹, școlile și cursurile țărănești, în marea lor majoritate pentru femei, au fost organizate de despărțămintele: Alba²⁰ – 2 școli și 2 cursuri (85 eleve); Geoagiu²¹, Blaj²², Brașov – o școală (50 eleve); Caraș – o școală și 2 cursuri (567 eleve); Câmpia Turzii²³, Hunedoara - 2 școli; Sibiu – 7 școli și un curs (la care au participat 103 femei și 128 de bărbați); Târnava Mică – o școală (20 femei); Turda – 3 școli (100 femei); Regionala „Astra Bănățeană“²⁴ (3 școli, din care două la Timișoara²⁵ și acțiuni de combaterea a alcoolismului).

Vizita Mariei Antonescu la Sibiu, în primăvara lui 1942, a produs efervescența cuvenită, dar și o infuzie de capital care a fost dirijat către

17. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 1425/1942 și 1561/1942, f. 1-2; doc. 1818/1942, f. 1-2, doc. 3486/1942, f. 1.

18. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 3493/1942, f. 1, 2.

19. *Transilvania*, an 73, număr administrativ, 1942, p. 22.

20. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 1466/1942, f. 1.

21. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 1818/1942, Proces-verbal al ședinței a IX-a, din 06.06.1942, f. 3.

22. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, 1416/1942, Proces-verbal al ședinței a VIII-a, din 02.05.1942, f. 2.

23. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 1152/1942, Proces-verbal al ședinței a VII-a, din 11.04.1942, f. 2.

24. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 2114/1942, Proces-verbal al ședinței a X-a, din 04.07.1942, f. 4.

25. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 3440/1942, Proces-verbal al ședinței a XVI-a, din 07.11.1942, f. 4.

acest domeniu al educației adulților, programul școlilor țărănești fiind generos finanțat din fondurile CPOS²⁶.

Circulara „Astrei” din 22 iunie 1942²⁷, la împlinirea unui an de la intrarea României în război, cuprindea mulțumirile adresate CPOS și Mariei Antonescu pentru importanta subvenție acordată, cu ajutorul căreia Asociațiunea a reușit să își mărească publicațiile, calitatea serviciilor culturale și o mai bună propagare a lor, să inițieze cercetări științifice și un mai bun dialog în teren cu propriile organizații. Pentru intensificarea activității despărțămintelor, conducerile acestora erau „somate” să se întrunească pentru a implementa măsurile indicate de la centru, trasându-se trei direcții principale de acțiune. Prima se referea la „cinstirea și ajutorarea eroilor neamului și a familiilor lor”, pentru aceasta fiind propuse acțiuni precum întocmirea în fiecare comună și oraș a Cărții Eroilor din Războiul Reîntregirii, oficierea de parastase și cuvântări pentru eroi; pentru familiile celor căzuți urmau să se înmâneze, din partea „Astrei”, Acte de Recunoștință Națională. Cu ajutorul comitetului județean al CPOS se indica să se intensifice acțiunea de ajutorare a invalizilor, organizându-se pentru ei cursuri de reeducare, după modelul școlilor țărănești, pentru reintegrarea lor în câmpul muncii, în funcție de invaliditatea lor. Persoanelor care se evidențiaseră prin contribuția lor la ajutorarea mobilizaților, invalizilor sau care trimiseseră ajutoare celor de pe front trebuia să li se aducă recunoștință, pentru a încuraja și pe alții spre astfel de fapte. Cea de-a doua direcție se referea la măsuri de ocrotire a familiei române, prin expoziții de copii, premieri ale mamelor cu cei mai numeroși, curați și sănătoși copii; la fel și pentru cei ce se evidențiau prin gospodăriile bine organizate și întreținute. Cea de-a treia direcție se referea la creșterea numărului de școli țărănești, fiecare despărțământ având obligativitatea de a se preocupa din timp de această necesară acțiune de îmbunătățire a stării țărănimii. Era recomandată acordarea unei atenții sporite și ucenicilor, pentru formarea cărora trebuiau să

---

26. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 1416/1942, Proces-verbal al ședinței a VIII-a, din 02.05.1942, f. 2.

27. Iuliu MOLDOVAN, „La împlinirea unui an ...”, în: *Transilvania*, an 73, nr. 6, iunie 1942, pp. 496-498.

se organizeze cursuri specifice. Nu în ultimul rând, se atrăgea atenția că bugetul pentru aceste manifestări urma a fi decontat din subvenția CPOS și că trebuia menționat de fiecare dată, public, acest lucru, aducându-se mulțumiri instituției finanțatoare. Pe lângă cinstirea eroilor și ajutorarea invalizilor, în septembrie 1942 au fost raportate în plus și distribuirea unui număr mare de publicații răniților din spitale sau soldaților din unitățile militare²⁸.

În anul 1942, Despărțământul central județean Alba a raportat, prin președintele său, Eugen Hulea, desfășurarea a două școli țărănești pentru fete, una organizată la Teiuș, cu 20 de participante, iar cealaltă la Ocna Mureș, cu 12 participante, în intervalul 15 februarie-29 martie 1942. Școlile au durat șase săptămâni și au primit sprijinul Serviciului Județean Sanitar prin trimiterea unor medici de circumscripție și surori de ocrotire care au predat cursuri teoretice de igienă și lecții practice sanitare „pentru educarea cursistelor ca viitoare mame”²⁹. Educația morală și civică a revenit clerului și corpului didactic. Inițial reticenți la inițiativa „Astrei”, mulți țărani au manifestat ulterior regețe pentru că nu și-au lăsat fetele la cursuri. Acest fapt l-a încurajat și entuziasmat pe președintele despărțământului central județean pentru a planifica cursuri pentru următorul sezon rece (toamna 1942 – primăvara 1943). Costurile ambelor școli s-au ridicat la 30.204 lei, din care 2000 lei au fost distribuiți ca premii pentru cei mai sănătoși prunci din cadrul expoziției de copii organizată la Ocna Mureș. Astfel, despărțământul Ocna Mureș, prezidat de dr. N. Milea, a raportat organizarea școlii țărănești în colaborare cu medicul de circumscripție, Bazil Stoica. Cursantele erau tinere din comunele Ocna Mureș, Uioara de Sus, Ciunga, Cisteiul de Mureș și Micoșlaca. Pe parcursul a șase săptămâni, s-au predat cursuri teoretice cu aplicații practice pentru dobândirea unor abilități și competențe utile în viața de zi cu zi. Cursurile debutau cu trei ore de lecții teoretice, urmate de ore de practică organizate în ateliere, bucătărie și ambulatoriu. „Școala mamei” era absolvită în urma unui examen teoretic și practic, programul închein-

28. *** „În preajma Adunării Generale a Astrei”, în: *Transilvania*, an. 73, nr. 9, septembrie 1942, pp. 730-731.

29. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 1466/1942, f. 1.

du-se cu organizarea de festivități, a unei expoziții cu lucrări realizate de cursante (cusături și țesături). Concomitent cu aceste activități s-a organizat și o expoziție de copii, în cadrul căreia s-au acordat premii pentru mamele cu cei mai mulți copii, pentru „cea mai frumoasă mamă” și pentru „cel mai frumos sugar”³⁰.

Reține atenția programa școlară axată în proporție considerabilă pe îngrijirea, creșterea și sănătatea copiilor mici. Astfel, cursurile teoretice cuprindeau lecții despre:

I – igiena adultului și a copilului: igiena individuală corporală și vestimentară (2 ore); igiena femeii, igiena în timpul sarcinii și al lăuziei (3 ore); igiena copilului nou-născut și sugar (12 ore: igiena alimentară a sugarului, înțărcațul, alimentația copilului după primul an de viață, îngrijirea copilului mic, dezvoltarea copilului, bolile sugarului – rahitism, sifilis, „blenoragia” ochilor – ultimele două contractate în momentul nașterii naturale); igiena și bolile infecțioase ale preșcolarului (4 ore); vaccinările; igiena casei, a gospodăriei și a satului, igiena apei de băut (5 ore); bolile sociale, date demografice și statistice de circumscripție și de plasă (6 ore); alcoolismul și viața sănătoasă (1 oră); îngrijirea bolnavului, primul ajutor în cazul accidentelor (5 ore); mortalitatea mamei și cauzele ei, mortalitatea sugarilor și cauzele ei (2 ore);

II – istorie și tradiții: rolul femeii în familie, nașterea poporului român și formarea limbii române, poezia, portul, cântecul și jocul național (10 ore); femeia în trecutul neamului, figuri de personalități feminine (5 ore); industria casnică și importanța ei în viața țaranului, combaterea luxului, gospodăria și importanța ei în economia rurală (5 ore); asistența socială la sate (2 ore);

III – alimentație: plantele medicinale și valorificarea lor (8 ore); laptele și derivatele lui (3 ore); cultivarea legumelor; a pomilor fructiferi, a cânepii, inului; apicultură; creșterea păsărilor de curte și conservarea produselor lor (10 ore); creșterea porcinelor și conservarea cărnii (5 ore);

IV – cultură și educație: importanța cărților și a bibliotecilor sătești (3 ore); cunoștințe istorice și juridice despre drepturilor românilor asupra spațiilor locuite de români și personalități istorice românești; morală creștină (6 ore); importanța școlilor țărănești și a acțiunilor organizate de „Astra” la sate; importanța alimentației (2 ore); cultivarea florilor, combaterea superstițiilor (vrăjitorii și descântece).

---

30. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 1466/1942, f. 4.

În privința cursurilor practice, programa cuprindea:

I – lecții demonstrative care se desfășurau la sediul serviciului sanitar sau în dispensar, sub coordonarea medicului și a sorei de ocrotire: igiena mamei, îngrijirea copilului mic (îmbăiat, înfășat, alimentație, somn etc); îngrijirea copilului bolnav (baia, administrarea medicamentelor, pregătirea alimentelor dietetice), controlul dezvoltării copilului; vaccinarea și revaccinarea; îngrijirea adultului bolnav;

II – lecții de gastronomie (pregătirea alimentelor din materii prime simple, aflate în gospodăriile țărănești);

III – lecții de meșteșuguri tradiționale: țesut, croit (pentru adulți și copii), cusut motive tradiționale locale;

IV – cursuri despre ocupațiile casnice (spălat, călcat, igiena rufelor), vizite în gospodării model, lucrări practice în locuințe și curți neglijate; vizite în spații ale comunității folosite de localnici, igiena acelor spații (fântâni, băi, apeeducte, closete, izvoare); vizite în livezi, biblioteca sătească.

Cea de-a treia componentă a acestor cursuri consta în efectuarea unor lucrări individuale practice, prin care cursantele demonstau și aplicau noțiunile și informațiile dobândite în domenii precum: puericultură, alimentație, activități casnice (țesut, cusut, spălat, altele), susținând la finele cursurilor și un examen demonstrativ.

În județul Sibiu, școlile au fost organizate în colaborare cu Inspectoratul General Sanitar și cu reprezentanții Camerei Agricole. Prin despărțământul Sibiu s-a transmis programa analitică a cursurilor teoretice și practice, contribuții fiind și din partea Regionalei Bănățene.

Inițiativa din mai-iunie 1942 a președintelui despărțământului județean Sibiu, Silviu Țeposu, de a ridica un sediu pentru o școală țărănească permanentă nu a avut succes din cauza insuficienței fondurilor. Proiectul arhitectural prevedea construirea unui local propriu în comuna Săliște, jud. Sibiu, cu o suprafață de 203 m.p., construcție evaluată la 2.842.000 lei. Școala ar fi urmat să aibă parter (cu sală de cursuri, atelier de țesătorie, cancelarie și sufragerie), etaj (dormitoare cu câte 6-8 paturi, dulapuri, camera supraveghetorei, spălător-toaletă și baie) și subsol (bucătărie spațioasă dotată cu mașină de gătit, spălător de vase, spălătorie de rufe, călcătorie, cămară de alimente și pivniță de depozitare)³¹. Inspectorul general Silviu Țeposu s-a fă-

---

31. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 1882/1942, f. 1-4.

cut remarcat prin organizarea de școli și cursuri țărănești în 31 de comune ale județului Sibiu, fiind cel mai energic coordonator al unui despărțământ central județean în acest domeniu al educației adulților. Spre comparație, Regionala „Astra Bănățeană”, având în subordine mai multe despărțăminte centrale și un areal desigur mărit, a raportat organizarea unui număr de 43 de școli.

Despărțământul județean Deva a organizat, prin cercul cultural din Simeria Veche, jud. Hunedoara, în intervalul 31 august-12 septembrie 1942 o școală țărănească și cursuri gospodărești, pentru care înainta documente justificative în valoare de 50.165 lei, în principal cheltuieli pentru furnizarea de alimente, veselă și transportul cursantelor și al lectorilor. Suma urma să fie decontată din cei 150.000 lei alocați despărțământului județean Deva prin Casa de Sănătate pentru opera de asistență socială pentru anul 1942/43³².

La 1 decembrie 1942, Despărțământul 29 Mediaș deschidea o școală țărănească pentru bărbați, femei și fete, sub coordonarea lui Ion Bucur, directorul școlii primare nr. 2 din oraș. Pentru susținerea cursurilor au fost coopțați preoți, medici, profesori, învățători, o maestră de gospodărie casnică și un inginer agronom. Se solicita „Astrei” Centrale un aparat de cinema sau unul de proiecții, inclusiv filme, broșuri cu tematică diversă, dar mai ales cu referire la activitățile agricole și tovărășiile (obștile) agricole. Nedispunând de aparate de proiecție, „Astra” trimitea în schimb 96 de broșuri din biblioteca populară pentru a fi distribuite elevilor școlii țărănești³³. Președintelui despărțământului, Eugen Muntean, i se refuzase demisia, înaintată la jumătatea lunii noiembrie³⁴, cu două săptămâni înainte de debutul

32. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 2921/1942, f. 1-14.

33. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 3640/1942, f. 1-2.

34. Eugen Munteanu, director de gimnaziu și președinte al despărțământului „Astra” din Mediaș, interpretase greșit solicitările „Astrei” centrale pentru lămurirea situației create în oraș prin înființarea unui cămin cultural al Fundației Culturale Regale „Mihai I”. Acesta era încurajat să organizeze școala țărănească pe care o planificase și să readucă în sânul „Astrei” locale pe aceia care „dezertaseră” pentru nou-înființatul cămin cultural al Fundației. Concurența în plaja activităților culturale exercitată de căminul cultural și comitetul local de patronaj al operelor sociale era bine întreținută și datorită subvențiilor acordate de Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, de aceea se justifică întrucâtva și migrarea unor membri ai „Astrei” către

cursurilor proiectate și era încurajat să își continue programul organizării școlii țărănești.

Tot demisionar, președintele Despărțământului Central Județean Târnava Mică, Ștefan Manciu³⁵, adresa corpului didactic din Blaj

alte organizații culturale sau de asistență socială. Animositățile dintre acești actori culturali au fost multiple de-a lungul timpului. Deși a organizat numeroase activități (șase conferințe susținute de trei echipe de conferențieri ai Extensiunii Universitare, serbări cu premierea celor mai buni gospodari, concerte susținute de învățătorii din școlile primare în mediul rural, înființarea unui cor al „Astrei”- desemnat ca fiind „cel mai eficace mijloc de propagandă culturală”), președintele Munteanu nu a reușit să contracareze „fuga” unor membri, prin urmare și-a înaintat demisia de onoare. Aceasta însă nu a fost primită nici de către personalități ale Mediașului (decanul baroului avocaților, reprezentanți ai bisericilor românești, ai primăriei, ai judecătoriei, membri ai învățământului primar, directorul filialei Băncii Albina, medici etc.), nici de către conducerea „Astrei”. Vezi, S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 3452/1942, f. 1 și urm. Mai trebuie precizat că la nivel central, „Astra” a reușit abia în primăvara lui 1943 să parafeze un „pact de neagresiune” cu Fundația Culturală Regală „Regele Mihai I” prin care să nu se mai înființeze în Ardeal și Banat cămine culturale, ci numai cercuri culturale sub egida „Astrei”. Această înțelegere a fost posibilă în cadrul mai larg al acțiunii naționale de propagandă culturală demarat și coordonat de Ministerul Propagandei Naționale, cu sprijinul Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor, Ministerului Agriculturii și al Domeniilor, precum și cu cel al Marelui Stat Major al Armatei. Cele două asociații culturale au devenit mijloace principale de propagandă culturală, datorită capitalul uman, a organizării și a logisticii de care dispuneau în toate județele țării: „Astra” în Ardeal și Banat iar Fundația „Regele Mihai I” în Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Bucovina și Basarabia. În Vechiul Regat, cea mai întinsă rețea o avea Uniunea Fundațiilor Culturale Regale ale României (UFCR) – peste 4.600 de cămine culturale iar în Transilvania, „Astra” cu o rețea inițială de 149 de despărțăminte având aproape 2000 de cercuri culturale (în 1939), a activat în intervalul aug. 1940- aug. 1944 cu aproape jumătate dintre acestea, numărul fiind înjumătățit, în urma cedării nord-vestului României. Vezi, Traian D. LAZĂR, *Iuliu Maniu și serviciile secrete: 1940-1944*, Editura Mica Valahie, București, 2006, p. 61 și Gh. PREDA, *Activitatea „Astrei” în 25 ani dela Unire (1918-1943)*, p. 150. Acesta este motivul pentru care UFCR și „Astra” au intrat în atenția guvernului pentru a exploata potențialul uriaș pe care îl aveau: tradiție, autoritate, prestigiu, experiență, personal, dotări, organizare și așezăminte. În plus, Asociațiunea aducea o și mai însuflețită motivație, deoarece activa în spațiul transilvan înjumătățit prin Dictatul de la Viena.

35. Ștefan Manciu, (16 decembrie 1894, Berghin, județul Alba – 12 iulie 1985, Blaj), geograf, istoric și preot greco-catolic român, apărător al drepturilor românești asupra Transilvaniei, deținut politic (1951-1958, 1962-1964), autorul unei

un apel pentru „ridicarea morală a satelor și de închegare a tuturor sufletelor care simt cu adevărat românește”³⁶ și punea la dispoziția președinților despărțămintelor de plasă Târnăveni și Dumbrăveni și a despărțământului Iernut câte 25.000 lei pentru organizarea de școli țărănești (pentru băieți sau fete). În 12 noiembrie 1942, preconiza deschiderea unei școli țărănești pentru băieți, în comuna Crăciunelul de Jos și o alta pentru fete, la Adămuș. Pentru despărțământul Blaj proiecta deschiderea unei școli țărănești în cursul anului 1943.

Din subvenția primită de la CPOS, „Astra” a decontat, pe 21 noiembrie 1942, suma de 50.000 lei pentru organizarea unei școli țărănești în Despărțământul Hunedoara, condus de Ion Brâncoveanu³⁷.

În anii 1942/43 au fost raportate organizări de școli și cursuri pentru adulți în despărțămintele: Deva, Iernut, Crihalma, Mediaș³⁸, Blaj (2), Câmpia Turzii (4)³⁹, Hunedoara (3). În '42/'43 Regionala Bănățeană a avut cel mai prolific raport la capitolul de care ne ocupăm, declarând organizarea a nu mai puțin decât 43 de școli și cursuri țărănești.

Prezentate în ordine alfabetică, despărțămintele central județene ale „Astrei” au declarat⁴⁰: Alba – 6 școli cu internat (106 elevi); Arad – o școală pentru mame; Brașov – 5 școli pentru femei și mixte (aproximativ 300 de elevi și eleve); Hunedoara – 12 școli pentru femei și mixte; Sibiu – 31 școli⁴¹ (din care 26 de școli pentru peste 400 de eleve și 5 școli pentru bărbați); Târnava Mică – 3 școli (din care una cu internat pentru 37 de bărbați); Târnava Mare – 16 cursuri; Cluj-Turda

---

celebre lucrări despre granița de vest a României, folosită și de delegația română la Conferința de Pace de la Paris (1946-1947), ca argumentație pentru fixarea acestei frontiere. Vezi *Românii de peste hotare. Memoriu elaborat în anul 1945 de consilierul de legație Emil Oprișanu*, ediție îngrijită de Nicolae-Șerban Tanașoca, Editura Academiei Române, București, 2014, pp. XIV-XV.

36. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 3493/1942, f. 1.

37. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 3486/1942, f. 1.

38. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 3640/1942, f. 1, 2.

39. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 1439/1943, f. 5 și doc. 2381/1943, f. 4-5.

40. *Transilvania*, an 74, număr administrativ, 1943, pp. 28-34.

41. Școlile pentru femei/fete au fost coordonate de învățătoarele din comunele respective, majoritatea durând 6 săptămâni. Școlile pentru bărbați au fost conduse de un pretor, trei preoți și un avocat.

– 8 școli, iar în Regionala Bănățeană – 43 de școli țărănești la care au participat 2.418 cursanți, din care 38 de școli pentru 2.238 femei și 5 școli pentru 180 de bărbați.

Eugen Hulea, președintele despărțământului central județean Alba și propagandist al „Astrei“, a desfășurat în luna aprilie a anului 1943 un alt tur al despărțământelor, în Abrud, Câmpeni, Baia de Arieș, Sebeș-Alba, Câmpia Turzii și la cercul cultural Războieni, iar în luna mai la Arad, Abrud și Beiuș⁴². El începuse această activitate de îndrumare încă din septembrie 1942, vizitând în total 32 de despărțăminte centrale județene și de plasă, un efort uman extraordinar, remarcabil, de a ține ședințe cu membrii acelor comitete pentru o mai bună organizare a activității privind creșterea numărului de cercuri culturale, a școlilor țărănești, de a convinge autoritățile să sprijine inițiativele „Astrei“ locale, de a-i convinge și atrage pe intelectualii locului să se înscrie în rândurile Asociațiunii.

În intervalul 1943/1944, au fost organizate 169 de școli și cursuri în peste 140 de localități⁴³ în despărțământele din județele: Alba (în 29 localități, din care 5 școli de fete au fost cu internat); Beiuș (3), Cluj-Turda (3), Hunedoara (13), Târnava Mare (3), Târnava Mică (1), Sibiu (8 școli pentru 1142 bărbați și 41 școli pentru 832 de femei în 49 de localități), Regionala „Astra Bănățeană“ (4) și în despărțământele de plasă: Belinț (6), Sacul (3), Făget (3), Mărejina (4), Birchiș (3) Terego-va (2), Caransebeș (2), Caraș (17), Moldova Nouă (4 din care 2 pentru bărbați) și B. Comloș (cu 90 de cursanți).

În raportul general al Comitetului Central erau aduse mulțumiri celor care au contribuit la ajutorarea „Astrei“ prin subvenții – persoane și instituții –, în primul rând Ministerului Propagandei Naționale care a subvenționat „Asociațiunea“ cu 8.000.000 lei pentru intensificarea propagandei culturale, bani care au fost folosiți la organizarea unui număr mare de conferințe și școli țărănești, înființarea de cercuri culturale noi, continuarea aparițiilor publicațiilor sale, in-

---

42. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 2096/1943, Proces verbal al ședinței a VIII-a, din 05.06.1943, f. 2.

43. S.J.S.A.N.R., fond „Astra“ Acte, doc. 1842/1944, Raport general 1943/1944, din 05.11.1944, f. 3.

clusiv a cărților pentru biblioteci populare, creșterea numărului de membri⁴⁴.

În anul 1943/44 Regionala Bănățeană a continuat și și-a dezvoltat activitatea, organizând un mare număr de școli țărănești, prin angajarea lui Marius Bucătură în calitate de inspector de control și îndrumare. De asemenea, o serie de școli și cursuri de igienă au fost organizate cu sprijinul financiar direct al Institutului pentru Igienă și Igienă Socială din Cluj, refugiat la Sibiu, sub conducerea lui Iuliu Moldovan.

În raportul general despre activitatea „Asociațiunii” pe anul 1943/1944⁴⁵, capitolul dedicat școlilor și cursurilor țărănești ocupă un bogat spațiu editorial, detaliind în ordine alfabetică organizarea în despărțăminte centrale județene ale „Astrei” a acestor activități dedicate educației adulților, reprezentând, de altfel, și apogeul lor în întreaga activitate a Asociațiunii. Datele raportate relevă următorii indicatori: Alba – 13 școli (din care 5 cu internat, pentru 219 eleve) și 12 cursuri la care au participat în medie câte 50-140 țărani din despărțământul Teiuș; Beiuș – 3 școli; Cluj-Turda – 3 școli; Hunedoara – 3 cursuri țărănești; Târnava Mică – o școală pentru bărbați; Sibiu – 8 școli pentru bărbați (la care au participat 1142 cursanți și ascultători) și 40 de școli pentru 830 femei⁴⁶ cu o durată de 6 săptămâni, cu o programă analitică bine elaborată și având concursul medicului șef al județului. Raportul precizează că în Banat, „Astra Bănățeană” a organizat „un mare număr de școli și cursuri țărănești destinate numai educației eugenice”⁴⁷. Cu regretul că datele publicate nu reflectă în totalitate fenomenul educațional și eugenic care a avut loc în Banat, Comitetul Central enumeră doar localitățile aparținând despărțămintelor Lugoj, Caransebeș, Caraș și B. Comloș, unde au fost organizate 45 de școli și 5 coruri în Moldova Nouă.

Rezumând, situația școlilor organizate de „Astra” în intervalul august 1940 – august 1944 se prezintă astfel:

44. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 1644/1944, Raportul general al Comitetului Central, 07.10.1944, f. 9.

45. *Transilvania*, an 75, număr administrativ, 1944, pp. 28-37.

46. Cu precizarea că trei școli nu au declarat numărul cursantelor.

47. *Transilvania*, an 75, număr administrativ, 1944, p. 36.

39/40	40 școli țărănești ⁴⁸
40/41	(nedeclarate/neorganizate)
41/42	17 școli și 5 cursuri ⁴⁹
42/43	136 școli și 18 cursuri ⁵⁰
43/44	169 școli și cursuri ⁵¹

În împrejurările războiului, dat fiind faptul că mulți bărbați erau pe front, „Astra” a organizat cu sprijinul autorităților cursuri și școli țărănești orientate cu predilecție către femeile/fetele din lumea satului. În anul '40/'41, datorită schimbărilor de pe scena politică internă și internațională, a pierderilor teritoriale, „Astra”, pierzându-și aproape jumătatea din despărțămintele sale situate în Transilvania de Nord, la capitolul de care ne-am ocupat pe cuprinsul acestui articol, nu a avut indicatori de declarat. De altfel, întreg raportul Asociațiunii este unul redus, activitățile culturale pălind în umbra recrudescenței evenimentialului politic, social și militar.

Confruntate cu valurile de refugiați, criza economică, noianul legislativ și starea de război, cele două corpuri profesionale – didactic și religios –, din rândul cărora făceau parte cei mai mulți membri ai „Astrei” organizatori și conducători de școli țărănești, au depus eforturi extraordinare de adaptare din mers la condițiile momentului, atât în plan social, cât și personal. Menționăm aici și participarea cadrelor medicale – surori de ocrotire și medici din orașele și comunele transilvane, de a organiza astfel de școli.

Cerințele din ce în ce mai multe ale regimului, cu privire la îndatoririle profesionale de îndeplinit pentru ridicarea culturală și morală a poporului, erau dublate de cele de circumstanță: în planul social – de ajutorare a celor mai năpăstuiți (refugiați, sinistrați, expulzați, văduve și orfani), în planul comunității locale – de coordonare și participare la

---

48. Mădălina OPREA, „Școli și cursuri țărănești organizate de Asociația Astra între anii 1939-1940”, în: *Teologie și Educație la Dunărea de Jos*, vol. XVII, Editura Arhiepiscopiei Dunărea de Jos, Galați, 2019, pp. 251-274.

49. *Transilvania*, an 73, număr administrativ, 1942, pp. 22-25.

50. *Transilvania*, an 74, număr administrativ, 1943, pp. 30-34.

51. S.J.S.A.N.R., fond „Astra” Acte, doc. 1842/1944, Raport general 1943/1944 din 05.11.1944, f. 3.

o mai bună administrare și la o creștere economică a comunității. Toate aceste sarcini în plus, mai ales în cazul profesorilor și al învățătorilor, s-au transpus în extraordinare eforturi personale.

Școală țărănească în Iernut, jud. Târnava Mică, ianuarie 1943
(sursa foto: revista *Transilvania*)

Școală țărănească în Cuștelnic, jud. Târnava Mică, martie – aprilie 1943
(sursa foto: revista *Transilvania*)

Școală țărănească în Tilișca, jud. Sibiu, 1943
(sursa foto: revista *Transilvania*)

Corul Șoimii Carpaților din Câmpia Turzii, 1943
(sursa foto: revista *Transilvania*)